

**Ігрові форми роботи як важливий компонент
структури сучасного заняття гуртка туристсько-краєзнавчого
напрямку в умовах позашкільного закладу**

Адреса досвіду: Енергодарський центр туризму, краєзнавства та спорту Енергодарської міської ради Запорізької області; буд. Каштановий, 1, м. Енергодар, Запорізької обл., 71504; e-mail: enctks@gmail.com

Опис досвіду Мильнікової Наталії Валеріївни з теми **«Ігрові форми роботи як важливий компонент структури сучасного заняття гуртка туристсько-краєзнавчого напрямку в умовах позашкільного закладу»** вивчено та систематизовано для присвоєння педагогічного звання «Керівник гуртка-методист».

Свою трудову діяльність на посаді керівника гуртка туристсько-краєзнавчого напрямку Мильнікова Н.В. розпочала після закінчення Мелітопольського державного педагогічного інституту в 2005 році. Її вихованцями є діти молодшого та середнього шкільного віку.

Основні прийоми і засоби, які застосовує педагог, спрямовані на активізацію творчої діяльності гуртківців, створення емоційного комфорту на заняттях, адже позашкільний заклад, де проходить навчання за власним вибором – це вже своєрідна форма відпочинку. І щоб цей відпочинок був найбільш цікавим, плідним, необхідно вдало застосовувати різноманітні форми та методи організації освітньої діяльності. коли керівник поєднає теоретичні та практичні заняття з грою.

Ігрові форми роботи створюють можливості для розкриття особистості кожного гуртківця, згуртування дитячого колективу, а також виховують та навчають. Але, мабуть, найголовніше допомагають керівнику гуртка якнайбільше дізнатися про своїх вихованців.

Досвід керівника доводить, що наявність інтересу під час гри не звільняє від труднощів, але допомагає долати їх, перетворює колись не цікавий матеріал у цікавий. Завдяки інтересу до гри поглиблюються й закріплюються знання, різко змінюється весь характер діяльності вихованців, що суттєво впливає на засвоєння нових навиків та умінь.

Актуальність досвіду

Сучасна позашкільна освіта знаходиться на етапі реформування, коли сучасність вимагає від педагогів вивчення і впровадження в практику сучасних інноваційних технологій, що має на меті підвищення ефективності освітнього процесу.

Туризм та краєзнавство в системі позашкільля за статистичними дослідженнями серед шкільної молоді займає перше місце. Це вид діяльності який не потребує талантів, особливих матеріальних затрат, але результати її - виховання фізично здорової, соціально адаптованої, морально стійкої особистості – реалізують потреби суспільства у забезпеченні країни повноцінними у всіх аспектах, гармонійно розвинутими громадянами.

Сучасний освітній процес у позашкільних закладах освіти стикається з рядом задач, які вимагають від керівників гуртків бути дипломатом у складному світі вподобань та настроїв дитини. Саме вдале використання ігрових моментів дає можливість активізувати опорні знання учнів, викликати інтерес до відвідування гуртка, розширити кругозір вихованців, підвищити їх фізичний та інтелектуальний рівень.

Досягнення зазначених освітніх результатів, зокрема, в роботі гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку закладів позашкільної освіти, є можливим за умови особистісно-орієнтованого підходу, який проголошений найважливішою умовою побудови сучасної системи освіти. Під час гри діти почувають себе вільно і комфортно. Причому це стосується всіх учнів, які мають різні психологічні особливості (і здібних, і не дуже, і активних, і пасивних). У процесі гри навіть інтелектуально пасивна дитина, спроможна виконати таке завдання, яке їй важко дається у звичайній життєвій ситуації.

Мета роботи:

- продемонструвати можливості використання ігор на заняттях гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку, дати опис інтерактивних методів і прийомів навчання;
- висвітлити методику їх проведення та розкрити особливості організації та проведення ігор для вихованців на різних етапах занять туристсько – краєзнавчого напрямку.

Задачі:

- здійснити теоретичний аналіз проблеми, визначити стан її розв'язання у практиці;
- з'ясувати методичні передумови використання ігрових форм роботи та їх

функції як засобу підвищення рівня освітнього процесу на заняттях гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку;

- розробити класифікацію ігор і на її основі – систему ігрових форм навчання, яка відповідала б цілям і змісту занять даного напрямку.

- перевірити вплив ігрових форм навчання на формування і розвиток пізнавальної діяльності, творчу активність і задоволення від процесу гри, міжособистісні стосунки у дитячому колективі, особливості взаємодії керівника гуртка та вихованців

Практичне значення: дану форму роботи можна ефективно реалізувати в повсякденній практиці керівників гуртків закладів позашкільної освіти на різних етапах заняття та використовувати для проведення занять, тренувань та змагань в гуртках не тільки туристсько-краєзнавчого напрямку, а і в закладі, у вигляді інтегрованих занять.

Форми поширення. Досвід поширюється в межах Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту. Керівник гуртка ділиться напрацьованими матеріалами на відкритих заняттях, під час змагань та конкурсів, при підготовці міських заходів туристсько-краєзнавчого напрямку.

Теоретична база Наукові спроби з'ясувати психологічні джерела, сутність, особливості, історичний розвиток гри приводили вчених до різних концептуальних висновків, що було зумовлене різними теоретичними засадами, методологічними принципами, фактами, якими послуговувалися вони. Одним з основоположників теорії гри був німецький філософ, психолог Карл Грос (1861 —1946). Проблеми ігрової діяльності цікавили німецького поета Фрідріха Шіллера (1756—1805), американського психолога Гренвілл-Стенлі Холла (1846—1924), австрійського психолога і психіатра Зігмунда Фрейда, який обґрунтував психоаналітичну теорію гри.

Більшість дослідників зосереджується на виявленні можливостей гри як форми організації життя дітей, а також визначенні її місця у педагогічному процесі. Із цього погляду широкі можливості відкриваються в процесі становлення і розвитку ігрового колективу, в якому неминучими є реальні стосунки, що стимулює формування у дитини якостей, необхідних для її входження до ігрового колективу: встановлення зв'язків з дітьми, які граються, підпорядкування своїх дій ролям, контроль і виконання правил гри тощо.

На сучасних психолого-педагогічних дослідженнях зосереджувався Л. Виготський і вчені, які репрезентують його школу (О. Запорожець, Д.

Ельконін, О. Усова та ін.). Вони переконували, що виховний потенціал гри може бути реалізованим тільки за умови спрямування її дорослими.

Останнім часом дослідники (Н. Михайленко, Н. Короткова) виявляють зацікавленість не так феноменом гри, як сутністю, структурою, динамікою стосунків, що в ній складаються. Цей напрям наближений до сучасних концепцій, що розглядають гру як джерело формування особистості.

Сучасні українські науковці (Л. Артемова, Г. Григоренко, К. Щербакова та ін.) досліджують формування суспільної спрямованості дитини у грі, розвиток моральних стосунків у творчих іграх тощо.

Практична реалізація досвіду роботи.

Технологічний аспект практичної реалізації досвіду полягає у застосуванні комплексу інноваційних ігрових технологій, як особливої сфери людської активності, у якій особистість прагне отримати задоволення від проявлення фізичних і духовних сил.

Педагогічна діяльність Мильнікової Наталії Валеріївни під час роботи на посаді керівника гуртка туристсько-краєзнавчого напрямку набула індивідуальності та ґрунтується на таких принципах:

- інноваційність підходів;
- пошук нових форм ігрової діяльності та створення власних розробок;
- залучення до творчої діяльності;
- власна креативність в вирішенні завдань.

Зазначені принципи педагог реалізує через систему напрямів, заходів, форм та методів діяльності.

Питання ігрової діяльності в гуртковій роботі є темою самоосвіти та опрацьовано педагогом на теоретичному та практичному рівні (звіт про виконання плану самоосвіти, курсова робота слухача курсів підвищення кваліфікації з теми **«Квест і лабіринт - як сучасні форми роботи на заняттях з туризму та спортивного орієнтування»** проведення занять гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку).

Багаторічний досвід Мильнікової Н. В. дав можливість створити свою [класифікацію ігор](#) за такими ознаками: ігри за розділами програми, за місцем проведення і використанням на різних етапах заняття.

Це дало можливість максимально використовувати напрацьований досвід роботи під час проведення занять, конкурсів, змагань та постійно доповнювати базу даних новими розробками згідно класифікації ігор.

Керівник гуртка керується [основними принципами організації та умовами проведення гри](#). Організуючи гру, керівник гуртка не лише дбає про створення та оснащення ігрового простору з урахуванням віку дітей, а й вивчає їхні інтереси, ігрові вподобання; визначає і застосовує прийоми залучення до гри, зацікавлення нею дітей; роз'яснює хід і правила гри, дії учасників; спрямовує та коригує ігрові дії вихованців та їхню поведінку в процесі гри, відзначає позитивні або негативні прояви у їхніх взаєминах, поведінці тощо. Все це вимагає від педагога знання вподобань дітей, рівня їхніх ігрових умінь, особливостей взаємодії в дитячому колективі.

Саме тому для вивчення ігрових інтересів вихованців педагог застосовує [анкетування](#), за результатами якого можна зробити певні висновки щодо організації ігрової діяльності, враховуючи відповідні вікові та психологічні особливості.

Серед інноваційних форм ігрової діяльності особливу увагу керівник гуртка приділяє [квестам](#) та [лабіринтам з орієнтування на місцевості та в приміщенні](#), тематикою завдань до яких є теми навчальних програм гуртків «Спортивне орієнтування», «Пішохідний туризм», «Юний турист». Розробка ігрових форм здійснюється від простих завдань для дітей молодшого шкільного віку, які відвідують гурток «Юний турист» до більш складних форм та методів в гуртках «Спортивне орієнтування» та «Пішохідний туризм», що дає змогу закріплювати отримані знання та засвоювати нові.

Для підготовки до занять з ігровими формами роботи керівник гуртка добре володіє сучасними інтернет-ресурсами, впевнено користується комп'ютером та профільними сайтами, а саме [nakarte.me](#), [Google Планета Земля](#). Це допомагає планувати та прокладати маршрути походів, [звіти](#) про проведення яких успішно захищають вихованці гуртків, під керівництвом Мильнікової Н.В та займають призові місця на обласному рівні.

Впровадження STREAM – підходів є пріоритетним напрямом у освіті на сьогоднішній день, реалізацію цих підходів можна побачити у діяльності гуртків під керівництвом Мильнікової Н. В.

Використання провідного принципу STREAM-освіти дозволяє формувати освітні компетентності якісно нового рівня, що в свою чергу сприяє більш якісній підготовці молоді до успішного працевлаштування та подальшої освіти, яка вимагає різних і більш технічно складних навичок. Досвід сприяє до залучення молоді до науково-технічної творчості та

STREAM-освіти з використанням хмарних технологій, які найкраще відповідають потребам учасників освітнього процесу у закладі позашкільної освіти.

З цією метою розроблено заняття з теми [«Організація багатоденного походу»](#). Матеріали успішно презентовані на рівні закладу, надані на конкурс на кращий STREAM – урок, організаторами якого є CSR Ukraine, експертна організація Центр «Розвиток КСВ», Фонд Народонаселення ООН в Україні – UNFPA Ukraine і Міністерство освіти і науки України, а партнерами Інститут модернізації змісту освіти МОН та громадська спілка STEM Coalition Ukraine, Інноваційні освітні технології та надані до друку в видавництво «Шкільний світ» (Краєзнавство. Географія. Туризм).

Результативність досвіду

Діяльність педагога повністю відповідає сучасному змісту позашкільної освіти, а саме сприяє становленню особистості, формуванню її громадянської позиції, допомагає дітям та молоді усвідомити себе як громадянина України, відкриває нові інтереси, пов'язані, в першу чергу, із соціалізацією та громадянською позицією, розвиває у дітей та молоді прагнення до самореалізації та самовдосконалення в подальшому житті.

З метою залучення дітей до туристсько-краєзнавчої діяльності керівником гуртка створено власне ігрове середовище, яке побудоване за основними принципами ігрової діяльності та дає можливість самостійно приймати рішення для використання тієї чи іншої ігрової форми роботи на заняттях та задіяти власний досвід, враховувати при цьому вікові і психологічні особливості вихованців з метою максимальної ефективності освітнього процесу.

Про зацікавленість відвідування гуртків Мильнікової Н.В. свідчать перемога вихованців в міському Кубку з туризму декілька років поспіль, участь та призові місця в обласних змаганнях та конкурсах туристсько-краєзнавчого напрямку.